

**Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium Technikum és Szakképző
Iskola**

Tudományos Diákköri Dolgozat

Nyers csikó idomítása és kiképzése

Szerző: Hajzer Dóra

11. osztályos mezőgazdasági technikus

Felkészítő tanár: Gurabi-Horváth Katalin

Felcsút

2024

Tartalom

1.	Bevezetés	6
1.1	A témaválasztás jelentősége és aktualitása	6
1.2	A kutatás típusa	6
1.3	A dolgozat célkitűzései	7
1.4	A dolgozat kutatási kérdései és hipotézisei:	7
2.	Szakirodalmi áttekintés	8
2.1	A kutatás alapfogalmai	8
2.1.1	A lovak súlypontja és egyensúlya:	8
2.1.2	Hajlam	9
2.1.3	Lovak érzékei	9
2.1.4	Fajtatiszta és félvér	11
2.1.5	Megfelelő mennyiségű mozgás	11
2.1.6	Csikók elhelyezése	11
2.1.7	Csikók kiképzése és idomítása	13
2.1.7.1	Csikó nevelés (0,5 éves korig)	13
2.1.7.2	Csikó kiképzés (0,5 -1,5 éves korig)	14
2.1.7.3	Csikó kiképzés (2,5 -3,5 éves korig)	16
3	Anyagok és módszerek	18
3.1	Kutatási helyszín bemutatása	18
3.2.1	Dolgozatban szereplő fajta bemutatása	19
3.2.2	Dolgozatban szereplő egyed bemutatása	21
3.2.3	Dolgozatom során használt eszközök és meghatározásuk	21
4	Eredmények és kiértékelésük	24
5	Összefoglalás	32
6	Irodalomjegyzék	32

1. Bevezetés



*„Te egyszer s mindenkorra
felelő lettél azért amit megszelídítettél”¹*

1.ábra Rosie és én

(Saját készítés)

1.2.A témaválasztás jelentősége és aktualitása

A lovak szeretete és a lovaglás az ókorba tekint vissza, így egyike a legősibb sportoknak. A lovaknak napjainkban is meghatározó szerepe van, akár legyen szó versenysportról vagy hobbiról. Az idomítás, amelyet már őseink elkezdtek ma már olyan szintre fejlődött, hogy szinte mindent meg tudunk tanítani lovainknak anélkül, hogy felülnénk a hátukra. Dolgozatomban egy teljesen nyers csikó kiképzési folyamatát szeretném megvizsgálni, mely során fizikai és mentális fejlődését is megfigyeltem. Gyakorlati tapasztalatom az, hogy egyre több embert foglalkoztatnak a lovak, a hozzájuk kapcsolódó ápolási és idomítási feladatok. Dolgozatom célja az, hogy az olvasók megismerhessék, hogy mennyire sok munka, kitartás és alázat szükséges ahhoz a „tökéletes” mozgássorhoz, amelyet a TV-ben vagy a pálya széléről látnak a lovak iránt érdeklődők. A lovak fejlődési mechanizmusa komplexnek tekinthető, több tényezővel kell kalkulálni az idomítás során, éppen ezért nem tartozik a könnyű feladatok közé.

1.3. A kutatás típusa

Kutatásom típusa komplex mivel felderítő, leíró és magyarázó kutatási típusokat is használok dolgozatom megírásához.

¹ Forrás: Antoine de Saint-Exupéry: Francia pilóta és író, a fent említett idézet pedig talán legismertebb regényéből A kis hercegből idézett sorok egyike.

Felderítő: a szakirodalmakban leírt teóriák kielemezése Leíró: a csikó képzési folyamatának bemutatása. Magyarázó: a szakirodalmakban leírt és a való életben tapasztalt eredmények összehasonlítása

1.1 A dolgozat célkitűzései

Vizsgálatom célja, hogy bemutassam egy teljesen nyers csikó képzéseinek folyamatát, akár legyen szó egy pár hetes csikóról akár egy idősebbről. A vizsgálatot saját lovamon végeztem, akinek a képzését hozzámkerülésekor kezdtem el (1,5 éves korában) és az alábbiakban találhatják a hozzá kapcsolódó eredményeimet is.

1.2 A dolgozat kutatási kérdései és hipotézisei:

KK1: Milyen elvárások lehetnek egy leválasztás előtti csikótól?

KK2: Csikó kiképzése hogyan is zajlik 0,5-1,5 éves kora között?

KK3: Csikó kiképzésének fő szempontjai, kihívásai 2,5-3,5 éves koráig?

H1: Csikónevelés: Ez a témakör magába foglalja mind azt, ami elvárás lehet egy leválasztás előtt álló csikónak

H2: Csikó képzése (0,5-1,5 éves korig): Ez a témakör magába foglalja a csikó méneshez, kovácshoz, terephez, tereptárgyakhoz való hozzászoktatását, illetve különféle talajról történő gyakorlatok megkezdésének (nyújtó gyakorlatok, nyomásra való engedés, pálcával/ostorral/répabottal történő ismerkedés stb.) folyamatát.

H3: Csikó kiképzése (2,5-3,5 éves korig)

A vizsgált témakör fő szempontjai:

- **Szerszámokhoz való szoktatás**
- **Aktív futószáras munka megkezdése (kötőfékkel, szabadon, kantárba, kapicánban stb.)**
- **Felülésre való felkészítés**

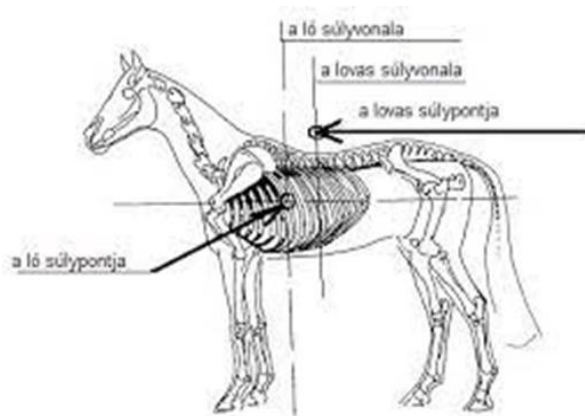
2. Szakirodalmi áttekintés

A kutatáshoz kapcsolódó szakirodalom bemutatásával az volt a célom, hogy átlátható és hasznos tájékoztatást nyújtson minden kedves érdeklődő számára.

2.1 A kutatás alapfogalmai

2.1.1 A lovak súlypontja és egyensúlya:

Ahogy a mi egyensúlyunk, úgy a lovaké is folyamatosan változik mozgás közben illetve álló helyzetben is. Éppen ezért egyensúly központjukat is nehéz pontosan behatárolni. A lovak súlypontja nyugvó helyzetben körülbelül a lapátos porci tájék mögött a törzsük középső és alsó harmada közötti határra tehetjük. A lovak egyensúlyát három különböző csoportba tudjuk sorolni.



2.ábra Lovak egyensúlyi pontja²

- **Csikó egyensúly:**

A csikó egyensúly vagy más néven **remonta egyensúly**, ebben a fázisban a ló a lovas súlyával még tehetetlen és a mellső lábain viseli a terhelés nagy részét. Ilyenkor tapasztalhatja a lovas, hogy a ló erősen támaszkodik a száron, a fordulatokat merevre veszi és akár elrohanhatja.

- **A ló vízszintes egyensúlyban történő mozgása**

A második fázisban a ló már tudja kontrollálni a sebességét, lazábban és könnyebben

² Forrás: http://www.alkotmanyossagi-muhely.hu/ii_lovas_eletm_egesz_felt_szolg.htm

veszi a fordulatokat. Ekkor a ló négy lábán már eloszlik a terhelés és könnyedén mozog a lovas súlyával is.

- **Iskola egyensúly**

A harmadik és egyben utolsó fázis az úgynevezett iskolaegyensúly. A ló itt a terhelés nagy részét a hátulsó lábain viszi ezáltal a ló vállai felszabadulnak és sokkal légiesebbé és lazábbá válik a mozgása. De ahhoz, hogy ezt elérhessük bizony sok időre van szükségünk. Az iskolaegyensúlyt nem érhetjük el addig még a ló nem áll rá készen, vagyis amíg izmai nem fejlődtek ki eléggé. A kulcs a ló és a lovas harmóniáján és közös egyensúlyukon alapszik. Hiszen amíg a ló instabil a lovas alatt addig a lovasnak kell támogatnia a lovat, viszont ez megváltozik ha a lónak teljesen kifejlődött az egyensúlya, hiszen ekkor már inkább a ló támogatja a lovasát. (Bodó, Walter, 2013)

2.1.2 Hajlam

Lovaink teljesítményét nagyban befolyásolja az, hogy felmenőik milyen tulajdonságokkal rendelkeznek és, hogy milyen tulajdonságokat örökölték. De mit is jelent ez pontosan? Egy lónak sok mindenre lehet hajlama, amit befolyásol a fajta, a felmenők, de akár teljesen új dolgokra is kiterjedhet, mint például különféle betegségekre való hajlam vagy lehet a lovaknak ugrásra való tehetsége is. (Bodó, Walter, 2013)

2.1.3 Lovak érzékei

1. Látás

A lovak szeme kétszerese az ember szeméhez képest. Fejük két oldalán helyezkedik el, ezzel 340°-os látóteret biztosítva számukra. Az egymástól viszonylag távol ülő szemük miatt alakultak ki náluk vakfoltok. Egészen pontosan 3, amelynek az lett a következménye, hogy közvetlen maguk elé, **mögé** és a hasuk alá.



2. Hallás

A lovak hallása rendkívül kifinomult. Emberhez képest magasabb vagy alacsonyabb frekvenciákban kiterjedt skálákat is gond nélkül hallják. Fülük belsejét szőr borítja, mely megvédi a külső hatásoktól. Fülüket közel 180°-ban képesek mozgatni, 16 izom segítségével, mindkét fülüket a másiktól függetlenül képesek mozgatni.



3. Szaglás



Szaglásuk rendkívül kifinomult, nagy szerepet játszik a tájékozódásukban vagy a kapcsolatok kialakításában. A lovak számára a vér szaga frusztráló, idegessé, nyugtalanná válnak, ha megérik.

4. Ízelelés



A lovak ízérzékelése igen kifinomult, ennek köszönhetően könnyedén meg tudják különböztetni a mérgező növényeket egymástól.

5. Tapintás



A lovak főként a felső ajkukkal tapintanak, ez a rész tartalmazza a legtöbb érző ideget. Ha valami új vagy ismeretlen dolgot éreznek felemelik a felső ajkukat, ezt nevezzük pipálásnak.

6. Tájékozódás



A lovak rendelkeznek egy bizonyos hatodik érzékkel. Ez az érzék a tájékozódásban segíti őket, ami meghatározó szerepet játszik a lovak életében.

2. ábra Lovak érzékei (Bird, 2010)³

(Saját készítés)

³ Kép források: https://cdn.pixabay.com/photo/2016/08/31/23/11/the-horse-1634866_1280.jpg, https://cdn.pixabay.com/photo/2017/12/07/20/57/horse-3004559_1280.jpg, <https://i.pinimg.com/736x/8b/f9/fd/8bf9fd141613712f8aa702ee31a7d43c.jpg>, https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTRzK_wekdZasIDLofS36LY9kishfrgMcej6EBSD-yhQwSzNqZEho5ganA7jci5UpJt6kY&usqp=CAU, <https://vivilovak.files.wordpress.com/2015/05/gidrc3a1n.jpg>

2.1.3. Fajtatiszta és félvér

Fajtatiszta

A fajtatiszta állományok, ugyanazon fajtából származó egyedek csoportja

Félvér

A félvér két állomány keresztezéséből jött létre, egy fajtatiszta és egy helyi vagy parlagi állományból

3. ábra Fajtatiszta, telivér

(Saját készítés)

2.1.4 Megfelelő mennyiségű mozgás



A lovak számára a mozgás a második legfontosabb életjelenség, hiszen egyensúlyuk és testük fejlődéséhez, táplálkozásukhoz, emésztésükhöz és életükhöz is nélkülözhetetlen. Éppen ezért pár hetes és hónapos csikónk számára is biztosítanunk kell a mozgás) lehetőséget és a szocializá-



lódáshoz szükséges társaságot. A csikók “játékukkal”

és egymás mozgatásával fejlesztik egymást a legjobban.

4-5. ábra életképek a ménesből (Saját kép)

Csikók elhelyezése

A lovak társas lények, ezért szükségük van főként csikó korban egymás társaságára. A későbbi közös munkákat is megkönnyítheti számunkra is és a csikó számára is.

Akár legyen szó ménesi vagy karámos tartásmódról csikóink (és kancáinké egyben, a leválasztásig)

elhelyezésekor két fő szempontot kell szem előtt



6. ábra Dajkakanca és csikói (Saját kép)

tartani. A megfelelő mennyiségű mozgást és a megfelelően zárt alvó/pihenő helyett kell biztosítani számukra

2.1.4.1 Tartási módjaik

- **Ménesi tartásmód**

A csikót és anyját az első pár napban előnyös boxban tartani, hogy a kanca ki tudja pihenni az



ellés fáradalmait, illetve a csikója is megtudjon erősödni. Ezek után amennyiben a kanca nem új a ménesben, különösebb beszoktatást nem igényel és akár mehetnek is a többi ló közé vissza.



- **Kifutólegelés tartásmód**

Ez a módszer általában kisebb tenyészetekben, lovardákban jellemző. Ennél a tartásmódnál egy vagy több anyakancát és csikót helyeznek el egy kisebb legelőn. Ami kb. 4 nagyjából egyenlő részre van osztva, itt egy heti ételmet kell biztosítani a kancáknak és csikóiknak. Ezekben a kifutókban a víz és a széna is korlátlanul elérhető, viszont csikónak is és a kancának is mozognia kell ahhoz, hogy hozzá juthasson.



7-8-9. ábrák Kancák és csikóik (Saját fotó)

- **Karámos tartásmód**

Talán a karámos tartásmód mondható a legkedvezőtlenebbnek mind közül, mivel általában az anyakanca és a csikó egy viszonylag kisméretű, poros karámban vannak elhelyezve, ami sem legelési lehetőséget sem biztosít és túl nagy mozgási lehetőséget nem nyújt. (Szikszainé, 2008)

Csikók kiképzése és idomítása

2.1.4.2 Csikó nevelés (0,5 éves korig)



Ebben a korban csikóinkról többnyire anyja gondoskodik, de ez nem akadályozza azt, hogy csikóinkat tanítsuk. Hanem több olyan sarkalatos pont az ápolásuk során, melyhez a kis egyednek hozzá kell szoknia. Az alábbi ábrán szemléltetem a szempontokat (Muity, 2007)



10-11. ábra Csikó nevelése *(Saját kép)*



12. ábra Hozzászoktatás csikóknál

(Saját készítés)

- **Leválasztás fajtái**

Leválasztás fajtái	
Hirtelen	Csikót hat hónapos korában elvesszük az anyjától, egy külön karámba/legelőre helyezzük át. Általában ezt a módszert a nagy tenyészetekben alkalmazzák többnyire.
Fokozottan	A fokozatos leválasztás valamivel időigényesebb a hirtelen leválasztásnál, ugyanis a csikó minden nap egyre több időt tölt anyja nélkül, így a csikó folyamatosan szokik hozzá ahhoz, hogy egyedül van. Ezt a módszert többnyire a kisebb lovardákban használatos. (Horosz, 2015)

13.ábra Leválasztás fajtái

(Saját készítés)

2.1.4.3 Csikó kiképzés (0,5 -1,5 éves korig)

- **Mozgatáshoz való hozzászoktatás**

Egy laikus vagy akár egy lovas számára is feltevődhet a kérdés, miért kell egy lovat hozzászoktatni a mozgatáshoz, hiszen magától is mozog, nem?

A válasz igen, viszont mozgás és mozgás között is különbséget teszünk. A lovak saját magukat és egymást is mozgatják, akár legelőn akár karámban, viszont az irányított mozgást a lovaknak meg kell tanulniuk, és legelőnyösebb ha már csikó korban lefektetjük az alapokat.

- **Kézen történő munka (vezetgetés)**

A kézen történő vezetgetés az első lépcsőfoka annak, hogy csikónk megismerkedjen a feladatokkal és elfogadja kéréseinket annyiszor és addig ismétlje a végrehajtást, ameddig mi azt kérjük tőle. Természetesen ezen tanulási folyamat időigényes, ezért mindig mindent

lassan és érthető határozott jelekkel szemléltessünk lovunkkal. Ezek mellett vegyük figyelembe azt, hogy egy ilyen idős csikó koncentrációs ideje kb. 15-20 perc.



14.ábra Vezetgetés (Saját kép)

- **Szabadon történő mozgatus**

A szabadon történő mozgatus csikónkat már a futószáras munkára készíti elő. Hiszen itt az a cél, hogy lovunk nagyobb távolságból is hajlandó legyen engedelmeskedni kérésünknek megfelelően. Mivel egy csikó még stabil egyensúllyal és túl nagy kondícióval sem rendelkezik, így figyelembe kell vennünk azt is, hogy könnyebben is fáradnak.



15.ábra Szabad munka (Saját kép)

Éppen ezért az lenne a cél, hogy mindhárom jármódban közlekedjenek és a jár módok közötti átmeneteket is szépen elvégezzék, lehetőleg szóra.

- **Terephez, idegen tárgyakhoz szoktatás**



16.ábra Érzéketlenítés (Saját kép)

Ha csikónk már biztonságosan közlekedik száron, akkor elkezdhetjük hozzászoktatni a tereptárgyakhoz, magához a tereplovaglás útvonalaihoz, illetve más számukra rémisztőnek tűnő dolgokhoz, mint például a pet palackhoz vagy a nejlonszatyorhoz.

2.1.4.4 Fontos tudnivaló

Csikónk, ezen korszakában semmiféle felszereléssel nem terheljük, mint például a nyereg vagy a kantár! (Brudermann, 2000)

2.1.4.5 Csikó kiképzés (2,5 -3,5 éves korig)

Ez a csikók azon korszaka, melyben rendszeressé válik számukra a munka. A cél a természetes egyensúly megfordítása. Ez az időszak a lovaglásra való felkészítés.

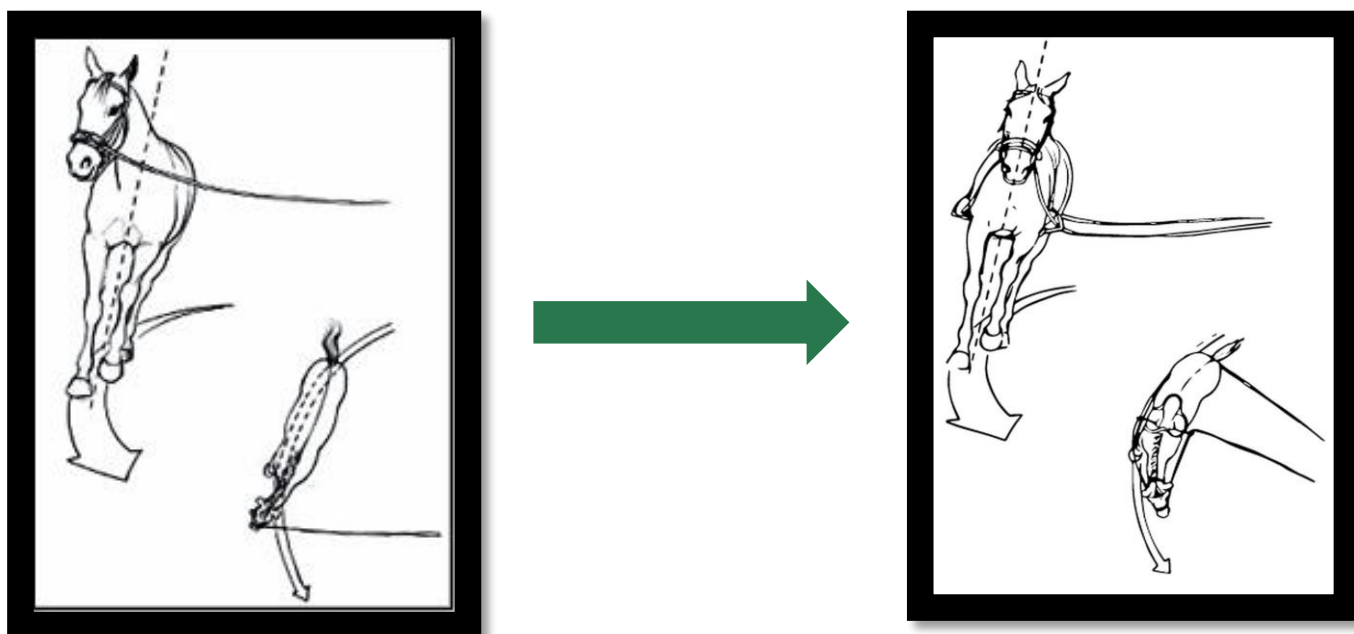
- **Futószáras munka megkezdése**

A szabadon történő mozgatáshoz hasonlóan a futószáras munkának is a három jármód és a köztük lévő átmenetek elvégzése a cél, azonban, hogyha ezt nem helyesen végezzük maradandó károsodást okozhatunk lovunknak. A feladat lényege a lovak mozgatását, tornáztatását, képzését jelenti, különböző céllal, emellett mozgásterülete le van korlátozva egy minimum 12 m átmérőjű körre, amelyen csikónknak meg kell tanulnia könnyedén és



stabilan közlekednie. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a kikötőt és más segédzár használatát mellőzzük, addig még nem látjuk úgy, hogy lovunk teljesen stabil és könnyed a futószár alkalmazása során. Ha ezt mi magunk nem tudjuk biztosan megállapítani ajánlott szakember segítségét kikérni.(Major, 2021)

17.ábra Futószáras munka *(Saját kép)*



18.ábra Futószáras munka⁴

- **Felszerelésekhez való hozzászoktatás**



Amint csikónk eléri a 2,5 éves kort szépen fokozatosan elkezdhetjük vele megismertetni vele a felszereléseket. Miután felkerültek rá a különböző lószerszámok ajánlatos elsőként csak vezetgetni benne az első pár alkalommal és csak utána elkezdni a további munkákat. Csikónk lovassal történő munkáját megkezdhetjük amint betöltötte a 3,5 éves kort.

19.ábra Felszerelésekkel való munka

(Saját készítés)

⁴ Forrás: <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=48817>
<https://magyarmezogazdasag.hu/2022/02/26/fiatal-lovak-elokeszitesenek-fontossaga>

3.Anyagok és módszerek

Ebben a fejezetben szeretném bemutatni az általam megfogalmazott kutatási kérdéseket, a hipotéziseket. A vizsgálatom körülményeit, helyszíneit ismertetem és a kapott eredményeket kielemezem.

3.1 Kutatási helyszín bemutatása

Kutatásom helyszíne a Maximum Lovasklub, a lovas klub nagyjából 100 hektárnyi saját területtel rendelkezik a hatalmas legelőkkel és szántóföldekkel együtt, és közel 100 lónak nyújt otthont. A Bajnától kb. 2 kilométerre elhelyezkedő lovarda, autóval, vagy akár biciklivel is könnyedén megközelíthető.

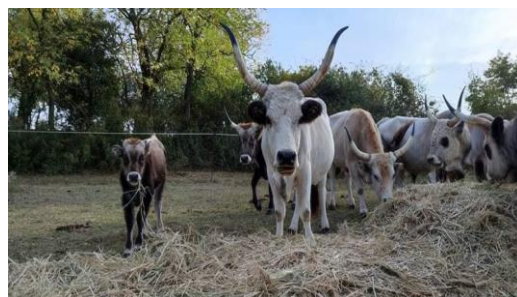


20.ábra Ménes mindennapjai

(Saját kép)

Az ide látogatók szert tehetnek a lovaglás alapjaira és a haladóbb lovasok számára is nyújt edzési lehetőségeket. Elsajátíthatják a díjlovaglás és a díjugratás tudományát egyaránt. Ezek mellett a lovardát körbeölelő hatalmas erdők és rétek tökéletes lehetőséget biztosítanak a tereplovaglásra.

A lovarda területén található egy nagy homokos pálya, egy kisebb military pálya és egy körkarám. A lovakon kívül még találkozhatnak az ide látogatók szürkemarkákkal és törpekecskékkal is.



21.ábra Életképek a lovardából

(Saját kép)

3.2.1 Dolgozatban szereplő fajta bemutatása

- **Furioso-North Star fajta bemutatása**

A fajta 1841- ben jelent meg, két alapító ménje Furioso Senior és North Star Senior voltak. Mindketten erős csontozatú, jó mozgású, nagytermetű, Angol telivérek. A fajtát eleinte Mezőhegyesi félvér néven ismerték, amely a tenyésztési helyére utalt. De a nevet később

megváltoztatták a ma is ismert és használt Furioso-North Starra. A Furioso-North Star vagy másnéven Mezőhegyesi félvér eleinte a hadászatban és a mezőgazdaságban alkalmazták, nagy rájuk és jó munkakészségük miatt. A fajta gyors megszilárdulását annak köszönheti, hogy ebben az időszakban a szoros rokontenyésztésektől sem rettentek meg, így a fajta egységesítése négy-öt generáció után küllemre és öröklődés terén is megszilárdult. Később rájöttek, hogy nem csak a hadászatban és a mezőgazdaságban megfelelő a fajta, hanem például a díjugratásban vagy a díjlovaglásban is szép sikereket lehet elérni velük. A fajta a későbbiekben egész Európa szerte elterjedt és magasztalt "tökéletes" lófajtvá vált. Tenyésztésük viszont többször akadályokba ütközött történelmi események hatására, ám 1989-ben megalakult a Furioso-North Star Országos Egyesülete, ami meghatározó fordulópontra volt a fajta életében. Cél lett az újra tenyésztése a fajtának, ami sikerrel járt, s a Furioso-North Star 2004-ben nemzeti kinccsé avatták.



22.ábra Furioso-North Star
(Saját kép)

Fajta jellegzetes vonásai	
Bottal mért marmagasság	160-165cm
Szalaggal mért marmagasság	167-175cm
Övméret	185-195cm
Szárkörméret	20-22cm

Szín	Pej és ennek különböző árnyalatai lehetőleg minnél kevesebb jeggyel. Előfordulhat fekete színben is azonban a sárga is elvétve előfordulhat azonban sem a sárga sem a szürke szín nem kívánatos de 2004-től elfogadottak Magyarországon is .
Fej	nemes, egyenes vonalú
Nyak	nyaka hosszú, izmos, középmagasan illesztett karcsú.
Mar	baltavágása hangsúlyos, marja izmos és kifejező
Far	jól izmolt tojás vagy dinnyefar jellemzi
Szügy	szügye széles, jól izmolt
Idegrendszer és mozgás	jó idegrendszerrel és kitűnő mozgással jellemzi

23. ábra Fajta jellegzetes tulajdonságai (Bodó, Walter 2013)

(Saját készítésű)

3.2.2 Dolgozatban szereplő alany bemutatása

Dolgozatom fő szereplője saját csikóm Rosie. Rosie egy 2,5 éves sötétpej, jegytelen, Furioso-North Star kancacsikó és a dolgozatom ezen része a közös történetünk bemutatásáról fog szólni. Megismerhetik sikereinket, elért céljainkat, nehézségeinket, a fejlődésünk és Rosie képzésének folyamatát. A közös történetünk másfél éve kezdődött amikor sok kudarc után lehetőségem nyílt megvásárolni a szüleim segítségével Rosiet, aki akkor még Rita névre hallgatott.



24. ábra Rosie az én kis szemem fénye

(Saját fotó)

Egy igazi tünemény volt már első látásra is, ahogy odatoppantam elé vad idegenként. Rosie számára teljesen ismeretlen volt az ember közvetlen közelsége és ő mégis kissé félve, de érdeklődően közelített felém. Mikor hozzám került sokkal bizonytalanabb volt velem kapcsolatban, hiszen kiszakítottuk a számára már 1,5 éve ismert környezetből, de pár hét után megtört a jég és elfogadott. Még kissé bizonytalanul vágunk bele mindketten a közös munkába és bőven akadtak akadályok amiket le kellett küzdenünk, de bíztunk egymásban. Mára már hatalmas lépést ugrottunk előre a kezdeti nehézségek ellenére rengeteg mindent tanultunk és tanítottunk egymásnak. Rosieval egy életreszóló társá váltunk egymás számára. Hetente 4-5 alkalommal találkozunk, ezeken az alkalmakon időt fordítunk a tanulásra, fejlődésre, játékra, pihenésre és a minőségi együttlétre, ügyelve arra, hogy ne terheljem túl Rosiet, hiszen számomra az a cél, hogy élvezze a munkát és a saját tempójában fejlődjön.

3.2.3 Dolgozatom során használt eszközök és meghatározásuk

Ápolószerek	Spirál fém kefe	Sár és durvább szennyeződések eltávolítására szolgáló eszköz
	Gyökérkefe/Szórkefe	Finomabb por eltávolítására szolgáló durvább vagy finomabb sörtejű kefék
	Patakaparó	Fém kaparós végével megkönnyíti, hogy a pata minden részéből könnyedén el lehessen távolítani minden szennyeződést.
	Sörénykefe	A sörény, az üstök és a farok kifésülésére szolgáló eszköz
	Gumivakaró	A bőr felszínén lévő elhalt hámsejteket és a por fellazítására szolgáló eszköz
	Kötőfék	Lovak vezetésére, kikötésére, idomítására egyes fajtái lovaglásra alkalmas eszközök(a csomózott kötőfékkel a kikötésre szigorúan tilos)
	Futószár/Idomító kötél, vezetősár	A lovak vezetésére, kikötésére, emelett a futószár és az

		idomítókötél a lovak futószárazására és idomítására is szolgáló eszközök.
	Kantár	A ló fejéhez rögzíthető szerszám, mely a lovak irányítására szolgál, de napjainkban rengeteg fajtáját különböztetjük meg (pl mexikói kantár, zabla nélküli kantár, hackamore, svéd orrfékes kantár stb..)
	Kapicán	Lovak hajlítása a száj kompressziója nélkül
	Nyeregalátét	Légáteresztő anyagból készült, párnázott eszköz, ami felszívja a ló hátáról a nedvességet munka közben, tompítja a hátát érő ütődéseket emellett védi a nyeret is.
	Nyeregemelő	Elnyeli a ló hátát ért ütéseket. Természetesen rengeteg fajtájuk van és mindegyik más és más okból előnyös.
	Futószárazó heveder	A futószárazó heveder tökéletes választás lehet a lovak futószáron történő képzéséhez, melyben nagy segítséget nyújthat még egy kikötő vagy egy kiképzőszár is. Ezek mellett hasznos lehet nyers lovak képzésénél, hiszen a futószáras hevederrel fokozatosan tudjuk hozzászoktatni őket a hátukra és a mellkasukra nehezedő nyomáshoz.
	Nyereg	A ló hátára illeszkedő ülő alkalmatosság, ami a lovas súlyát nem a ló gerincére hanem a bordákra helyezi ezzel megkönnyítve a ló mozgását. Emellett hatékonyabbá és kényelmesebbé teszi a lovaglást.

Segédeszközök	Pálca, ostor, répabot	Lovak hajtására és idomítására szolgáló eszközök.
---------------	-----------------------	---

25. ábra Kutatás eszközei (Bird, 2009)

(Saját készítés)

4 Eredmények és kiértékelésük

Vizsgálatom eredményei és kiértékelésük, a megfelelő konklúzió levonását alább találhatják.

Dolgozatomban saját 1,5 éves teljesen nyers csikóm fejlődési folyamatát vizsgálta hétről hétre, ez idő alatt sok nehézségbe is ütköztem viszont azzal, hogy ezeket egyedül sikerült orvosolnom sok önbizalmat adott a munkánk során. Az eredmények és kiértékelésük részben ezeket a nehézségeket és az eredményeinket szeretném megosztani 3 fázisra lebontva. Rosie képzésének 3 szakaszát mutatja be a kedves olvasókkal, hogy abban az esetben, ha hasonló célokat tűznek ki maguk elé s bizony a munkájuk során maguk is találkozhatnak. Hangsúlyozni szeretném, hogy a kiképzés folyamán segítségemre volt edzőm is és a módszer, amit ebben a dolgozatban bemutatam, illetve bemutatok már általam ismert és elsajátított módszer egyben. Ezen kívül sok más kiképzés létezik és mindenki azok alapján válasszon, amelyik számára a legszimpatikusabb.

4.1 Első fázis

Számunkra az első fázis pontosabban az első néhány hét rejtette a legnagyobb kihívásokat.

Rosie életében én voltam az első aktív emberi szereplő, ami eleinte elég ijesztő volt a számára. Az egymás közötti kölcsönös bizalmat több, mint egy hétbe telt kialakítanunk, de ahogy a mondás is tartja "türelem rózsát terem".

A bizalom kiépítése nem volt ismeretlen számomra, de a csikókkal való munka mégis minden egyed más és más.



26 .ábra Rosie érkezése
(Saját készítés)

Emellett Rosie számára az emberekkel való munka és azok közelsége is új tapasztalatot jelentett. Elsőként a lovam bizalmába kellett férköznöm, ami nem is olyan egyszerű dolog, mint ahogyan hangzik. Fontos a fokozatosság elve, mindig lépésről lépésre közeledtem Rosiehoz, pontosan addig, amíg ez az ő számára komfortos volt. Kiemelném, hogy nem próbáltam magamhoz étellel édesgetni, hiszen nem az volt a célom, hogy mindig csak az „ételautómatát” lássa bennem. Hanem a társként szerettem volna funkcionálni az életében. Ezzel egy rossz szokás elsajátítását is megelőztem. Az első egy hetünkben órákat töltöttem el azzal, hogy csak leültem Rosie közelébe és néztem, megfigyeltem és része voltam a mindennapjainak csupán a jelenlétemmel. Amint Rosie megengedte, hogy hozzá érjek és simogassam, elkezdődött a kötőfékhez való hozzászoktatás.

- **Kötőfékhez való hozzászoktatás, nyomásra való engedés**

Rosie mikor hozzám került volt rajta egy régimódi perlon, kötőfékben érkezett. A könnyebb szállítás érdekében helyeztek rá fel, így helyénvalónak találtam lecserélni ,aminek szépen lassan láttunk neki. A kezemben tartva a kötőféket megmutattam neki s ezt követően a feje mellé helyeztem. Később elkezdtem szépen lassan hozzá érinteni, ezt követte, hogy szépen fokozatosan az orrát belehelyeztem. S majd megpróbáltam Rosie tarkóján átcusztatni a kötőfék tarkósíjját. Ez a procedúra körülbelül 1-1,5 órát vett igénybe. Eleinte Rosien a lecserélt kötőfék ideiglenesen maradt, amíg nem vált számára ez természetessé, hogy fel és lehelyezzük a kötőféket. Ezt a folyamatot egy csomózott kötőfék segítségével gyakoroltuk, amit Rosie nagyon szépen abszolvált.



Amint a kötőfék felhelyezése rutinná vált

27.ábra Ismerkedés a kötőfékkel

(Saját készítés)

megkezdődött a tarkóra való engedés. Erre a feladatra kimondottan alkalmas a csomózott kötőfék mivel vékonysága miatt határozottabb nyomást helyez a ló fejére. Ez Rosie kézen történő munkáját előlegezte meg azaz ez tette lehetővé, hogy Rosiet bármilyen probléma nélkül tudjam vezetni. Ehhez annyit kellett tennem, hogy folyamatos nyomást helyeztem a kötőfékkel Rosie tarkójára mindaddig amíg ő bele nem engedett. Természetesen eleinte nem igazán szokta egy ló sem preferálni, hiszen a tarkót ért nyomás nem komfortos az állatnak. De megfelelő mennyiségű gyakorlással Rosie tökéletesen megértette azt, hogy mit szeretnék tőle.



Fontos, hogy a minimális engedést is jutalmazzuk, hiszen akkor érti meg a lovunk, hogy mikor csinálja jól az adott gyakorlatot. A nyomás ellől nem szükséges menekülnie csupán engedni. Rosie már szépen reagált a nyomásra, s így megpróbáltunk neki kezdeni a vezetgetésnek.

28. ábra Kötőfékhez szoktatás

(Saját kép)

Ami több- kevesebb sikerrel történt, mivel Rosie még sokszor belefeszült a szárba, de sok gyakorlás segítségével szépen haladtunk. Mindezek után megkezdődhetett az ápolószerekkel való ismerkedése.

- **Ápolószerekhez való hozzászoktatás**

Amint Rosie megbarátkozott a kötőfékkal, megkezdődött az ápolószerekkel való ismerkedés, ami meglehetősen egyszerűen ment az első perctől kezdve. Elsőként a szőrkefékkel ismertettem meg és ezzel egy időben kiterjesztettem Rosie egész testére az érintésemet, így fejtől farig minden porcikáját megérintettem gond nélkül. A szőrkefék után a sörénykefe és a gumivakaró következett majd végül a spirálos fém kefe, a patakaparó majd csak később kerül elő.

- **Lábak felvétele**

A lábak felvétele talán az egyik legkritikusabb pont a lovak képzésében, mivel a lovak a lábaikra becses kincsükként tekintenek. Ha úgy érzik megfosztották őket a lábuktól akadályozottá válik a menekülésük egy esetleges veszélyes vagy félelmetes helyzet esetén. Pontosan emiatt kell tudatnunk lovunkkal azt ,hogy mellettünk biztonságban van és a lábaitól sem szeretnénk megfosztani csupán egy kis időre ”kölcson kérni”. Mint minden feladtnál itt is a fokozatosság a kulcs, amit nem lehet elégszer hangsúlyozni, s első lépésként csupán annyi volt a célom, hogy végig tudjam simítani Rosie lábait. Fontos szempont volt az, hogy ne keltsek benne pánikot. Amikor ez már szépen ment, egy-egy láb lekönnyítése volt a cél, majd következhetett a lábak felkérése csupán pár másodperc erejéig. S majd egyre tovább és tovább haladtunk, hiszen figyelembe kell azt is vennünk, hogy eleinte a csikóknak igen nehéz magukat három lábon egyensúlyban megtartani. Mivel Rosienak nem volt rossz élménye a lábai feladásával, így nem az esetleges rossz berögződéseket kellett kijavítanom vele, csupán csak tudatni, hogy mit is szeretnék tőle.

- **Száron történő vezetés**

A száron történő vezetést már megelőlegeztük Rosieval a tarkóra való engedéssel. Majd ezt fejlesztettük tovább különféle alakzatok lejárásával, rudakon



29. ábra Vezetgetés (Saját kép)

egyéb tárgyakon való átvezetéssel. Ez lehetővé tette számunkra azt a feladatot, hogy Rosiet körbe vezessem a lovarda területén és elkezdhessek a további munkákat.

- **Lábmosás**

A lábak mosása legyen szó tisztításról vagy hűtésről ehhez is hozzá kell szoktatni a lovakat, ami nem is olyan egyszerű feladat. Eleinte csak a tömlővel simogattam végig Rosie lábait, majd gyenge vízszaggal kezdtem a lábmossáshoz szoktatni. A lábak lemosása igazából egy türelemjáték, számomra is több hétbe telt mire teljesen, minden gond nélkül sikerült lemosnom Rosie lábait.

- **Boxhoz szoktatás**

A lovak nagy részénél tapasztalható valamilyen mértékű klausztofóbia, ami azt jelenti, hogy félnek a bezárt, szűkös helyektől. Ez a reakció náluk természetes zsákmányállat mivoltukból, hiszen ha kis helyre vannak bezárva nem tudnak elmenekülni az esetleges veszélyforrás elől. Ezt a reakciót a képzés során is figyelembe kell vennünk, hiszen sok lovas számára s így nekem is fontos volt az, hogy Rosie jól érezze magát a boxban és ne legyen feszült. Boxhoz való szoktatásánál is a döntő szempont a fokozatosság volt mint mindig, eleinte csak nyitott ajtónál közösen töltöttünk el időt a boxban. Majd egyre hosszabb időre hagytam bent Rosiet egyedül csukott ajtónál úgy, hogy a közelében maradtam. S ezt tovább fejlesztettük és egyre távolabb mentem tőle és nem magára hagyva. Amire nagyon szépen reagált, habár az elején kissé feszült volt, amely egy természetes reakció. Fontos, hogy minden kísérlet végén érintéssel jutalmaztam. Illetve azzal, hogy kihoztam Rosiet a boxból és tettünk együtt egy kört, biztosítottam őt arról, hogy nem kell örökké bent maradnia.

- **Kikötés**



A lovak kikötése a biztonságos rögzítést teszi lehetővé, amit megint csak a tarkóra való engedéssel alapozunk meg. Lovainknak meg kell tanulnia, hogy a nyomás elől nem kell menekülniük, éppen ezért fontos megértetnünk velük, hogy milyen reakciót várunk el tőlük adott ponton történő nyomásra. A kikötés azonban veszélyekkel is járhat, éppen ezért eleinte tanácsosabb két emberrel gyakorolni, én is így tettem. Amíg magára hagytam Rosiet egy

30. ábra Kikötés (Saját fotó)

teljesen számára közömbös személy figyelte, hogyha bármi probléma van be tudjon avatkozni. Csomózott kötőféket valamint kantárt alkalmazni szigorúan TILOS, hiszen a csomózott kötőfék NEM szakad, így lovunk ellenszegül a kikötésnek és pánik reakciót vált ki belőle. S így akár maradandó sérülést is szenvedhet. A kantár alkalmazása azért tilos, mert a kantár elszakad akkor zabla ekkora erővel feszíti a ló száját, hogy felsértheti azt, valamint lovunk ott egy életre zablaiszonyossá válhat.

- **Ménésbeszoktatás**

Rosie számára a ménesi közeg nem volt szokatlan, mivel hozzám kerülése előtt is ménesben élte mindennapjait, így nála a beszoktatás nem jelentett nagy kihívást. Úgy, mint minden lónál eleinte csak kézen vezettük végig a ménesben, hogy mindenki szemügyre tudja venni az új jövevényt. Amint megbarátkoztak Rosie jelenlétével, innentől egyedül kellett boldogulnia. Az első pár alkalommal szemmel tartottam, olyan távolságból, hogy ő ne, de, hogy én gond nélkül láthassam őt. Habár ez a folyamat számunkra könnyedén ment azonban ez nem minden lóval ilyen egyszerű. Éppen, ezért szeretnék felsorolni pár szempontot, ami fontos lehet a lovak ménesbe szoktatásánál: elengedhetetlen a villanypásztor ismerete és tisztelete. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy lovunk, hogyan viszonyul társaihoz és minden beszoktatás alappillére az elegendő tér. Zárt szűkös helyen engedjük egybe a lovakat az új lakónak/lakóknak esélyük sem lesz elmenekülni a konfliktusok elől. Ezek a szempontok nagyban meg tudják könnyíteni a beszoktatás folyamatát.



31. ábra Ménesi tartás

(Saját kép)

Terephez való hozzászoktatás

Ez első hangzásra nem tűnhet egy túl nehéz feladatnak, hiszen annyi a feladat lényege, hogy sétálsz a lovaddal az erdőben. Ennek rengeteg jótékony hatása lesz az állatra nézve. Többek között a lovunk kondíciójára pozitívan fog hatni, hiszen az erőben nem csak sík terepen kell közlekednünk. A lovunk idegrendszerét és stressztűrő képességét is javítja, hiszen számára sok ijesztő dolog jelenhet meg egy erdőben .



32. ábra Terephez szoktatás

(Saját kép)

A terephez való szoktatás egyfajta érzéketlenítés, aminek az a lényege, hogy a lovak számára ilyesztő dolgokhoz(legyen az lufi, fólia vagy azár egy pocsoja) hozzászoktatjuk és tompítjuk az érzéküket.

4.2 Második fázis

Ebben a témakörben megkezdődött Rosie tényleges munkája, így ebben a részben szó fog esni idomító feladatokról, a szabadon történő munkáról, a futószáras munka elkezdéséről, és bővebben szót ejtek az érzéketlenítés folyamatáról is.

- **Földről történő munka**

A földről történő munka volt Rosie képzésében az első pont, ahol az edzőm is segített nekünk, hiszen először nekem kellett megtanulnom a feladatokat ahhoz, hogy meg tudjam tanítani őt. Ez volt az első alkalom, hogy Rosie ilyen jellegű feladatokat kapott. A tanulás csak pár alapszintű gyakorlatra terjedt ki, mint például a nyomásra való engedés, a mellső lábak elléptetése, a hátulsó lábak elléptetése és az ember mellett történő megállás. Ezen feladatok mind, azt a célt szolgálják, hogy lovunk egy alapszintű nevelést kapjon és tudja, hogy mit szabad s mit nem, mikor mit kell tennie azaz röviden szót kell fogadni az ember kérésének.



33.ábra Kézen történő munka

(Saját kép)

- **Szabadon történő munka**

A szakirodalmi részben már szó esett a szabadon történő munkáról, így most azokra a



szempontokra helyezek nagyobb hangsúlyt, amit a gyakorlatban tapasztalni lehet. Rosie nem értette, hogy neki miért kell kimennie a körkarám szélére és miért arra kell mennie, amit én szeretnék.

34.ábra Szabad munka

(Saját kép)

Ezek a problémák, amelyeket csakis gyakorlással lehet megértetni a lovunkkal. Nem szabad elkapkodni, eleinte csak annyi volt Rosie feladata, hogy jó irányba menjen körbe-körbe. Nem volt feladata a jármódok közötti átmenetek gyakorlása vagy éppen, nem számított, hogy milyen jármódban teszi. Egyedül arra kell ügyeljünk, hogy a fokozatosság elvét tartsuk be, nehogy a munkát megutálja.

- **Futószáraz munka**

A futószárazás elméleti részét már kifejtettem egy korábbi részben, éppen ezért most csakis Rosieval való közös munkánkat szeretném részletezni. Számunkra a futószáraz munkát



valamilyen szinten megelőlegezte a szabadon történő munka gyakorlása. Rosieval meg kellett értetnem, hogy azokat a feladatokat, amit a körkarámban gyakoroltunk most futószáron kell elvégeznie. Ami még jobban lehatárolja a mozgáskörét, mint a körkarám. Idővel megtanultuk körre való kiküldést eleinte csak lépésben, majd ügetésben. Megismerkedtünk a behívással talán ez minősült a legnehezebb feladatnak a futószárazás során. A fent említett gyakorlatokat eleinte Rosie átmeneti karámjában végeztük hiszen ez adott

35.ábra Futószáraz munka *(Saját kép)*

Rosienak és nekem is egy biztos támpontot a feladat elkezdéséhez. Majd amint Rosienak sikerült valamilyen szinten elsajátítani a feladat lényegét, tettünk egy kísérletet a pályán is, ahol eleinte

nehéz volt Rosieval betartatni a futószáras kör határait, azonban, ezt kellő gyakorlással a „tökéletességig” fejlesztettük.

- **Érzéketlenítés**

Számomra nagyon fontos volt az, hogy Rosie eddig kitűnőnek bizonyult idegrendszerét próbára tegyük és elkezdjük megtapasztalni, hogy mik azok az eszközök amelyektől esetleg Rosie tart. Próbálkoztam labdával, esernyővel, fóliával, trakorral amiben járt a motor, csikós ostonnal, de egyedüli félelmi reakciót eddig csak a mozgó bicikli okozott Rosie számára, így ez a kísérlet meglehetősen jól sikerült.



36.ábra Ismerkedés a labdával (Saját fotó)

4.3 Harmadik fázis

- A második és a harmadik fázis között majdnem egy év telt el, így ezeket a feladatokat amiket ebben a fázisban fel fogok sorolni rengeteg gyakorlás és tanulás előzte meg. Rosie itt már 2,5 éves, így ez a témakör már magába foglalja fél éves távlatban a ma aktuális állapotot is. Ebben a részben megkezdődött Rosie aktív futószáras munkája, pályaelemek beépítése, felszerelésekhez való hozzászoktatás, aktív izom és kondícióépítés, valamint a szabadidőmítást.

- **Aktív futószáras munka megkezdése**

Rosie egy kicsit kevesebb, mint 1 év alatt teljesen elsajátította a futószáras alap gyakorlatokat: kézváltás, szóra történő munka és a kör átmérőjéhez való alkalmazkodás. Ennyi idő alatt odáig fejlesztettük a futószáras munkát, hogy ostor segítségével Rosie kérésre bármit megtesz lép, üget, vágázik, ami tökéletesen alátámasztja az erőszakmentes lóképzés



37.ábra Futószárazás (Saját fotó)

lényegét, de erről a későbbiekben bővebben szót ejtek. Ezeket a feladatokat sikerült elsajátítanunk a képzésbe beiktatásra került egy kapicán, ami a hajlítások és a helyes

testtartás elérésében vált nagy segítségünkre a száj, a nyelv és az állkapocs fölös tortúrája nélkül.

- **Pályaelemek beépítése**



38.ábra Kavalettis munka

(Saját fotó)

Az aktív futószáras munka megkezdésével szépen fokozatosan belekerültek a mindennapjainkban a különféle pályaelemek: bolyák, rudak, kavalettik. Ezeket a kellékeket rengetegféleképpen lehet variálni számában és alakjában. Összességében minden fajtája azt a célt szolgálja, hogy fejlesszük lovunk koordinációképességét, koncentrációját valamint az izom- és kondícióépítésben is hatalmas szerepe van.

- **Kondíció és izomépités**

A megfelelő izomzat segít, hogy lovunk nagyobb erő kifejtéssel illetve hosszabb ideig tudjon dolgozni kevesebb energia felhasználásával. Ezek mellett a megfelelő izomzat, lehetővé teszi, hogy a lovunk hátát az izmai segítségével tudja olyan testhelyzetben tartani, hogy majd lovasa súlyát nem a gerincoszlopa, hanem izomzata hordozza.

Amint Rosieval elkezdjük a tényleges munkát ez a folyamat folyamatosan jelen van valamilyen formában.

Azonban ahhoz, hogy elkezdjük felszerelésekkel dolgozni, lovunkat fel kellett készíteni fizikálisan is. Felülésre szüksége van megfelelő mennyiségű izomtömegre éppen ennek érdekében nagyjából egy évvel a felülés megkezdése előtt elkezdjük az aktív izomépitést az edzésszámok növelésével valamint a pályaelemek aktív használatával.

- **Felszerelésekhez való hozzászoktatás**

Ez a folyamat lassú és változatos, hiszen mint zablához, nyereghez, hevederhez, lábvédőkhöz és egyéb mellékes felszerelésekhez tudjuk folyamatosan lovunkat hozzászoktatni. Rosie első felszerelése a zabla volt, ahol a kapicán volt hatalmas segítségünkre hiszen ennek az eszköznek a használatával, úgy tudjuk lovunkat a zablához szoktatni, hogy az a száját ne presszionálja. A zabla után következhetett a heveder, ami a hasra és hátra gyakorolt nyomáshoz szoktatta hozzá Rosiet. Ezek után a lábvédők következtek majd a nyereg amihez már szüksége volt arra, hogy



Rosie rendelkezzen egy bizony mennyiségű izomtömeggel. Ezzel elkerülve azt, hogy a nyereg nyomja a hátát. Rosie nyereghez való hozzászoktatását egy teljesen új nyereggel kezdtem el s ezzel prevenetáltam a nem megfelelő hátára nehezedő nyomás mértékét.

39.ábra Felszerelésekhez való hozzászoktatás

(Saját fotó)

- **Szabadidomítás**

Számomra rendkívül fontos az erőszakmentes lókiképzés, a testbeszéddel való kommunikáció és a ló és lovas közötti kapcsolatteremtés. Ehhez azonban Rosienak és nekem is még tanulnunk kell és együtt elsajátítani minél több praktikát, szeretném tovább fejleszteni tudásunkat.

5 Összefoglalás

Kutatási munkámat összesítve továbbra is nagyon hasznos kiképzési formának tartom a lovak földről történő kiképzését. Rengeteg tapasztalatot gyűjtöttem a dolgozat megírása során, egyrészt a szakirodalmi jegyzékek tanulmányozásából illetőleg saját edzőmtől is. Lóval való közös munkához elengedhetetlen, hogy alázattal, szeretettel és türelemmel közelítsünk kedvencünkhöz. Ha ezen szempontnak eleget teszünk, olyan életre szóló kötelék alakulhat ki ló és lovas között, amit ember szét nem választ. Célom az, hogy minél több emberrel megismertessem ezen csodálatos módszert, mely a ló és a lovas harmóniáján alapszik.

Távlati célok

Távlati célomom, hogy tanulmányaimmal párhuzamosan szeretném ezen dolgozatot tovább fejleszteni és a jövőben a lovak anatómiai felépítésére, valamint a kor szerinti csontozati fejlődésre szeretném fektetni a hangsúlyt. Fel szeretném hívni a figyelmet a megfelelő minőségű és mennyiségű előkészítésre a belovaglás előtt, valamint, hogy mikor és hogyan kell elkezdni belovagolni egy csikót s mely tényezők azok, amelyekre közben ügyelnünk kell. Emellett a későbbiekben szót kívánok ejteni a jó takarmányozás fontosságáról is. Szeretnék kurzusokon résztvenni, hogy ezzel is tágítsam tudástáramat. Különös fókuszot helyezve a lóterápiás módszerek elsajátítására, beteg vagy sérült gyerekekkel való foglalkozásokra.

Végül de nem utolsó sorban pedig azt a kapcsolatot amit eddig a lovammal hosszú munka árán kiépítettünk szeretném még magasabbra emelni, hiszen ahogy a mondás is tartja „Bölcs embernek ló való mert lóvá tesz az ember és emberré a ló”⁵.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindenkinek, aki a munkámat segítette különös tekintettel Maximum Lovasklub dolgozóinak. Szeretném hálás köszönetemet kifejezni Pásztor Ildikónak, aki kezdetektől segítségemre volt és továbbra is segíti Rosie –val való közös munkánkat, valamint szeretném megköszönni a szüleimnek, hiszen nélkülük ez az egész sosem jöhetett volna létre.

⁵ Jókai Mór: A magyar irodalom egyik leg meghatározóbb személye.

6 Irodalomjegyzék

Bodó Imre, Hecker Walter: Lótenyésztés, lótartás, lóhasználat (2013)

Brudermann Rezső százados: A ló idomítása napi leckék (2000)

Gillian Higgins: A ló mozgásának biomechanikája (2014)

Jo Bird: A ló ápolása, gondozása- Kezdő lovasok kézikönyve (2009)

Jo Bird: A természetes lótartás (2010)

Susan Mcbane: A lovak testbeszéde (2011)

Michael Peace, Lesley Bayley: A Lovak nyelvén (2003)

Novotni Péter: Lótartás a családban (2005)

Desmond Morris: Miért csinálja a? A ló (1993)

Major Edina: Futószárazás jelentősége és legfontosabb eszközei (2016)

Link: <https://www.delifarm.hu/futoszarazas-jelentosege-es-legfontosabb-eszkozei-b2>

Letöltés ideje: 2022.12.

Szikszainé Bujdosó Zsuzsanna: Lovak alapkiképzése (2008)

Link: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eskozrendszerenek_kialakitasa/20_1688_014_101115.pdf

Letöltés ideje: 2023.01.

Muity Mária: A ló viselkedése a lovaglás tekintetében (2007)

Link: <http://www.marinka.hu/Letoltesek/Szakedolgozat.pdf>

Letöltés ideje: 2022.10.

Surján György: A lovasképzés nehézségei: A nyomásra engedés (2019)

Link: <http://old.magyar-lovaskultura.hu/pages/lovaskepzes/nyomas.htm>

Letöltés ideje:2023.02.

Ruszkai Krisztina: Lótartás (2019)

Link:<https://ruszkaikrisztina.hu/kotofek-vs-csomozott-kotofek/>

Letöltés ideje: 2023.02.

Dr. Göblyös István: Lovakról, lovasoknak (2018)

Link:<https://zablaeskengyel.blog.hu/.well-known/apple-app-site-association/page/12?layout=1%3Fdesktop>

Letöltés ideje:2023.02.